

RECENZJE

Jadwiga Kiwerska, *Partnerstwo w przywództwie? Stany Zjednoczone i Niemcy (1989–2016). Perspektywa polska*, Wydawnictwo Instytutu Zachodniego, Poznań 2017, ss. 398.

Po zakończeniu II wojny światowej Stany Zjednoczone podjęły trudną decyzję, aby nie wycofywać się z Europy jak to miało miejsce po 1918 r. Trwała obecność militarna, gospodarcza i polityczna USA na starym kontynencie (przynajmniej w zachodniej części) gwarantować miała jego bezpieczeństwo, gospodarczą odbudowę i zapobiec recydywie ustrojów totalitarnych. Nietrudno było zauważyć, że w polityce Waszyngtonu najważniejszą rolę odgrywały Niemcy. To Stany Zjednoczone w warunkach zimnej wojny zdecydowały o odbudowie państwa zachodnioniemieckiego i – co wówczas budziło groźbę wśród Europejczyków – zdecydowały się na remilitaryzację RFN i przyjęcie tego państwa do NATO.

Z biegiem czasu wzajemne relacje ewoluowały. Niemcy zachodnie były cennym i odpowiedzialnym sojusznikiem, a ich wartość jako partnera gospodarczego systematycznie wzrastała, co wpływało na ich postrzeganie nad Potomakiem. Zjednoczenie Niemiec i upadek ZSRR przewartościowały wzajemne relacje. Widać w nich było stabilność i trwałość (rządy H. Kohla), brak zaufania i napięcia (rządy G. Schrödera), odbudowę zaufania i powrót do zdystansowanej normalności (rządy A. Merkel 2005–2009), poprawność, ale chłód i pewna wstrzeźliwość (rządy A. Merkel po 2009).

To tym właśnie zagadnieniom poświęcona jest najnowsza książka Jadwigi Kiwerskiej od wielu lat z powodzeniem specjalizującej się w problematyce amerykańskiej, a zwłaszcza w zakresie zaangażowania amerykańskiego w Europie. Książka stanowi syntetyczne ujęcie problemu trafnie zdefiniowanego jako „partnerstwo w przywództwie”. Autorka zakłada pewną elementarną wiedzę u czytelnika o stosunkach niemiecko-amerykańskich, dlatego w jej książce konkretnych faktów jest stosunkowo niewiele. Przeważają interesujące i pogłębione analizy. Książka napisana jest lekkim naukowym językiem. Narracja jest wartka i wciągająca czytelnika. Autorka znakomicie panuje nad zebrany materiałem badawczym. Jej opinie i komentarze są sporządzane na solidnej podstawie źródłowej i wzbudzają zaufanie czytelnika.

Pod względem merytorycznym, ale i technicznym Autorka podzieliła pracę na pięć rozdziałów, nie licząc Wstępu, Zakończenia, Bibliografii, Indeksu nazwisk i streszczenia w języku angielskim.

We Wstępie Autorka postawiła wiele interesujących pytań badawczych, które oscylują wokół problematyki definiowania przez USA polityki zwłaszcza wobec zjednoczonych Niemiec i zmieniającej się „ogólnej wartości” Stanów Zjednoczonych dla wzrastających w siłę Niemiec, pełniących rolę niekwestionowanego lidera w Unii Europejskiej. J. Kiwerska stara się również wykazać, jaki wpływ relacje niemiecko-amerykańskie mają na politykę polską i jakimi założeniami Warszawa powinna kierować się w relacjach z dwoma najważniejszymi dla Polski partnerami.

Rozdział pierwszy (*Status lojalnego i oddanego sojusznika*) nakreśla historyczne podstawy relacji amerykańsko-zachodnioniemieckich i wskazuje na ich najistotniejsze okresy. W tym rozdziale wspomnialbym nieco więcej o niewdzięcznej roli Adenauera na rzecz

budowy sojuszu z Amerykanami i światem zachodnim. Od niedawna się otwarcie pisze o lukrowanej wcześniej przez historiografię powojennej niemieckiej rzeczywistości, gdzie milczano o stosunku pokonanych Niemców do amerykańskich okupantów, którzy zwłaszcza w latach 1943–1945 systematycznie równali niemieckie miasta z ziemią. Życzliwości tam żadnej nie było i wielkiej trzeba było zręczności, uporu i daru przekonywania u Adenauera, by przekonać rodaków co do celowości sojuszu z wczorajszym wrogiem.

W rozdziale drugim (*W pozimnowojennych uwarunkowaniach*) w dużym stopniu uwaga Autorki skoncentrowana została na problemie zjednoczenia Niemiec i wynikających z tego wydarzeń konsekwencjach. Autorka opisuje poszukiwanie przez Niemcy swojej nowej roli w Europie i świecie oraz przemiany, które zaszły w polityce amerykańskiej po reunifikacji dwóch państw niemieckich i rozpadzie komunizmu. Ciekawy i z werwą napisany rozdział trzeci (*Wzrost odpowiedzialności Niemiec*) analizuje relacje niemiecko-amerykańskie i wewnętrzną scenę polityczną Niemiec w okresie wojny w Zatoce Perskiej, konfliktu w Bośni-Hercegowinie i Kosowie. Podejmuje także temat stanowiska obu państw wobec wschodniego rozszerzenia NATO.

Jeden z najważniejszych rozdziałów pracy, czwarty (*W cieniu wojny z terroryzmem*), analizuje okres najtrudniejszy dla partnerstwa niemiecko-amerykańskiego, kiedy doszło do licznych kontrowersji we wzajemnych relacjach wynikających z unilateralizmu polityki G. W. Busha w okresie walki z terroryzmem islamskim i w czasie interwencji w Afganistanie i Iraku. Ostatni, piąty rozdział (*Obama i Merkel – partnerstwo*) nie ma tak dynamicznego charakteru jak poprzedni, ale jego lektura również sprawia satysfakcję czytelnikowi. Autorka tutaj przybliżyła czytelnikowi prezydenturę Baracka Obamy i nakreśliła jego dość dwuznaczny stosunek do Niemiec i szerzej do Europy. Punktami ciężkości dla wzajemnych odniesień była arabska wiosna, wojna we wschodniej Ukrainie, konflikt w Syrii i kryzys związany z uchodźcami.

Przechodząc do generalnych uwag i spostrzeżeń można powiedzieć, że otrzymaliśmy wartościową książkę, która znacznie wzbogaca polski dorobek w dziedzinie stosunków międzynarodowych ze wskazaniem na badania niemcoznawcze i amerykanistyczne. Jest to pogłębione studium stopniowo zmieniających się relacji niemiecko-amerykańskich od swoistego patronatu USA nad młodym państwem zachodnioniemieckim po relacje prawie partnerskie we współczesności, gdzie Niemcy zachowują się jak pełnoprawny uczestnik wielkiej polityki międzynarodowej. Książka z pewnością znajdzie uznanie nie tylko specjalistów, lecz stanie się również dobrą lekturą dla dziennikarzy, studentów i nauczycieli.

Bogdan KOSZEL

Poznań